

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การตั้งครม. เป็นภาวะหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงกับร่างกาย และจิตใจของผู้หญิง ภาวะการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมนำมาซึ่งความวิตกกังวลกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ซึ่งภาวะความเครียดและความวิตกกังวลกับสถานการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากต้องเผชิญอยู่กับความยากลำบากและความกดดันอย่างสูงก่อให้เกิดเป็นช่วงภาวะวิกฤตของชีวิตได้

เมื่อบุคคลอยู่ภายใต้ภาวะวิกฤตบุคคลนั้นย่อมแสดงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาวะปกติ และจะมีปฏิกิริยาต่อปัญหาหรือการเผชิญปัญหาที่แตกต่างกันตามพื้นฐานบุคลิกภาพ และประสบการณ์

ฮอฟ (Hoff, 1978, pp. 34-39, อ้างถึงใน โสภา อ่อนโอภาส, 2538, น. 24-25) ได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤตจะมีลักษณะของความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่แตกต่างไปจากภาวะปกติ มีความวิตกกังวลสูง ซึ่งลักษณะอาการดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางความคิด เช่นมีความคิดวุ่นกับปัญหานั้น หรือมีความคิดที่ไม่เป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลนั้น ๆ บุคคลที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤตจึงไม่สามารถทำหน้าที่การงานได้อย่างปกติ และบางครั้งอาจถอนตัวออกไปจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

จากลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อลักษณะการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น ๆ มีผลให้รูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันต้องเปลี่ยนแปลงไป และหากบุคคลใดต้องตกอยู่ในภาวะวิกฤต บุคคลนั้นก็จะมีลักษณะอาการและวิธีการในการเผชิญกับปัญหาและภาวะวิกฤตเหล่านั้นที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งหากไม่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและทันการณ์แล้ว อาจส่งผลให้บุคคลนั้น ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ผิดพลาด และไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อีกต่อไป

ความงามกับสตรีเพศก็เป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาตั้งแต่สมัยอดีตกาลดังคำสุภาษิตที่ว่า ไก่งามเพราะขนคนงามเพราะแต่ง ซึ่งสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสวยงามกับผู้หญิงได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ผู้หญิงยุคปัจจุบันมักถูกให้ค่าความงามจากรูปร่างหน้าตาเป็นหลักใหญ่

รองลงมาคือเรื่องของความรู้ ความสามารถ การศึกษา และชาติตระกูลเป็นข้อต่อไป ส่วนเรื่องเสน่ห์ปลายจวัก การดูแลบ้านเรือน การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาดูจะเป็นเรื่องที่ถูกมองข้ามไป เพราะความสามารถในการทำครัวหรือความเป็นแม่บ้านแม่เรือนของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน ถูกแทนที่ด้วยบรรดาร้านอาหารภัตตาคารที่มีให้เลือกมากมาย ผู้หญิงจึงไม่ต้องวุ่นวายทำครัวจนหน้าตาเป็นมันอยู่หน้าเตาอีกต่อไปแล้ว ส่วนงานบ้านก็ถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีเครื่องทุ่นแรงอันทันสมัยที่เข้ามารองรับภาระงานบ้านจากผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีเวลามากขึ้นที่จะหันมาสนใจรูปร่างหน้าตาของตนเอง ทั้งนี้เพราะค่านิยมความงามในยุคปัจจุบันที่บอกว่ารูปร่างหน้าตาที่สวยงามตามสมัยนิยมต่างหากที่สามารถส่งเสริมให้เธอได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่การงาน ชื่อเสียง ทรัพย์สินเงินทอง รวมไปถึงคู่ครองที่ดีในอนาคต

สังเกตได้ว่า ความงามของผู้หญิงที่กล่าวมาข้างต้นนั้นในแต่ละยุคสมัยนั้นไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ไม่ได้มีรูปแบบที่เป็นหนึ่งเดียว แต่กลับมีความเคลื่อนไหวและมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าความงามของผู้หญิงนั้นมีสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับตัวตนร่างกายของผู้หญิงเอง แต่ความงามของผู้หญิงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (Socially constructed) โดยผู้มีอำนาจ (Power) ที่สร้างมายาคติ (Myth) ในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ใช้ครอบงำผู้หญิงให้รู้สึกยอมรับค่านิยมความงามเหล่านี้อย่างง่ายดายและไม่ได้แย้ง โดยการสร้างความรู้สึกคุ้นเคยเหมือนมันเป็นสิ่งปกติที่ติดตัวผู้หญิงเรามาตั้งแต่เกิดนั่นเอง อำนาจเหล่านี้มาจากอำนาจทางชนชั้น อำนาจความรู้ อำนาจเงินตรา อำนาจรัฐหรืออำนาจบงการของวัฒนธรรมของชาติหนึ่งที่เกิดทับวัฒนธรรมของอีกชาติหนึ่ง (Cultural Superiority and Inferiority)

เห็นได้ว่ามาตรฐานความงามของผู้หญิงมิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาขึ้นอยู่กับมุมมอง สถานที่ เวลา และบริบทของการกล่าวถึงความงามนั้น ๆ รวมไปถึงมาตรฐานความงามแบบมายาคติที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค จะเห็นได้ว่าวาทกรรม ความงามทั้งในด้านมิติความงามและผู้กำหนดมาตรฐานความงามของผู้หญิงในสังคมนั้นไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้ศึกษามีคำถามว่าอะไรคือปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมความงามในสังคมไทยแต่ละยุค และใครเป็นผู้ผลิตผู้กำหนดวาทกรรมความงามของผู้หญิงและผู้หญิงในแต่ละยุคมีปฏิกิริยาตอบรับวาทกรรมความงามนั้นอย่างไร

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้นรวมถึงการที่ในระหว่างก่อนที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ตัวผู้ศึกษาอยู่ในช่วงตั้งครรภ์และหลังคลอด (มีประสบการณ์ตรงกับกรณีศึกษา) จึงเป็นแรงจูงใจสำคัญให้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึง สตรีมีครรภ์และหลังคลอดกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม โดยใช้มุมมองพหุมิติที่กล่าวมา

ข้างต้นนี้เป็นมุมมองหลักในการศึกษาและวิเคราะห์ โดยมีคำถามปฐมบทว่า สตรีมีครรภ์มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเพิ่มขึ้นอย่างไรบ้าง และมีความกังวลใจเกี่ยวกับความงามอย่างไรบ้าง รวมถึงมีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้างที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของสตรีกลุ่มดังกล่าว

คำถามการวิจัย

1. การตั้งครรภ์และการคลอดบุตรทำให้สตรีเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความงามอย่างไร
2. สตรีมีครรภ์และหลังคลอดเกิดความกังวลในเรื่องความงามอย่างไร
3. สตรีมีครรภ์และหลังคลอดมีวิธีแก้ไขความกังวลในเรื่องความงามอย่างไร
4. บริบทอะไรที่เข้ามาข้องเกี่ยวกับความกังวลในเรื่องความงามของสตรีมีครรภ์และหลังคลอด

วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงามของสตรีมีครรภ์และหลังคลอด
2. เพื่อศึกษากิจกรรมที่สื่อสะท้อนถึงการที่สตรีมีครรภ์และหลังคลอดให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม
3. เพื่อวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมที่สื่อสะท้อนถึงการที่สตรีมีครรภ์และหลังคลอดให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้จะครอบคลุมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของสภาพปัญหา การเผชิญภาวะวิกฤต การแสวงหาทางเลือก วิธีการดำเนินชีวิตของสตรีตั้งครรภ์และหลังคลอด ในประเด็นการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลโดยตรงต่อประเด็นดังกล่าวด้วย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ทั้งนี้เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและสามารถ

เข้าถึงข้อมูลที่มีความเป็นจริงมากที่สุด โดยจะเป็นการศึกษาเฉพาะสตรีตั้งครรภ์และหลังคลอด จำนวน 4 ราย โดยแบ่งตามระดับการศึกษาและอาชีพ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดจากการตั้งครรภ์และหลังคลอด

ความกังวลเรื่องความงาม หมายถึง ความกังวลใจของสตรีจากการตั้งครรภ์และหลังคลอดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามของร่างกาย

มุมมองพหุมิติ หมายถึง มุมมองในสี่มิติ ได้แก่ มิติเชื้อชาติ (race) มิติชนชั้น (class) มิติเพศสภาพ (gender) และมิติวัฒนธรรม (culture) ที่ผู้ศึกษาใช้ในการวิเคราะห์ความงามในงานศึกษานี้

มายาคติ (myth) หมายถึง การบ่มเพาะและสร้างความคุ้นเคย จนทำให้เกิดความหมายกับคุณค่า หนึ่งในซึ่งมักมีความหมายในเชิงคุณค่ามากกว่าประโยชน์ใช้สอย จนทำให้เราลืมนึกไปว่าความหมายนี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติ

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

- การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสิงหาคม – ตุลาคม 2552
- การจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์ พฤศจิกายน 2552
- การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ธันวาคม 2552 – กุมภาพันธ์ 2553
- การเขียนรายงานและนำเสนอ มีนาคม 2553

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการเผชิญปัญหาภาวะวิกฤต กระบวนการตัดสินใจ การแสวงหาทางเลือก แนวทางการดำเนินชีวิตรวมถึงกิจกรรมของสตรีมีครรภ์และหลังคลอดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม
2. ทำให้ทราบถึงเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเผชิญปัญหาภาวะวิกฤต กระบวนการตัดสินใจ การแสวงหาทางเลือก แนวทางการดำเนินชีวิตรวมถึงกิจกรรมของสตรี

มีครรภ์และหลังคลอดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม

3. ทำให้คนในสังคมได้รับรู้ เข้าใจและตระหนักถึงข้อเท็จจริงอันนำไปสู่ความเข้าใจสตรีมีครรภ์และหลังคลอดในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความกังวลในเรื่องความงาม